

Blaže Koneski

Tihi Don

Jednog proljećnog dana 1950. godine nevelika grupa, nas dva nastavnika i nekoliko studenata, učesnika terenskog dijalektološkog istraživanja u Kratovskom, dođosmo u Leksovski manastir. Tu ostadosmo i prenoćismo.

Dobro mi se urezalo u sjećanje buđenje narednog jutra. U odaje se već bijaše uvukao bogat snop jutarnjeg sunca. Začuh iznenada krike pauna u dvorištu i nekakvo zvečkanje po kaldrmi, kao da neko vuče željezo. Pridigavši se pogledah kroz prozor. Dolje je išao svojim poslom jurodivi Dončo, sav omotan lancima, koji su se vukli po zemlji i zvečali. Seoski obučen, u čakširama, sav u ritama, činilo se da njegovu odjeću ne drže šavovi, nego lanci. Dončo očigledno nastavlja staru mjesnu tradiciju. On je i jedini ovdašnji čovjek u ovome manastiru. Druga dvojica su Rusi.

Već u Zletovu ili Probištipu shvatismo da je iguman, Vitalij, bio u Rusiji konjički oficir. Juče smo ga dobro upoznali i naučili njegov kućni red. Već u godinama, posijedio, držao se pravo kao vita jela, onako visok i vitak, i samo je u hodanju neprimjetno vukao desnu nogu. Bijaše to posljedica rane zadobijene u bici sa crvenim. Mnoštvo ruskih emigranata, kao on, našla je svoje utočište po našim manastirima i tako završila životni put. Čuo sam jednu verziju, ali u nju se ne treba pouzdati, da je čak i strašni Nestor Mahno, vođa anarhističkih bandi u Ukrajini, završio svoj život pod monaškim imenom u nekom manastiru Crne Gore.

Na službi kod Vitalija nalazi se Pavel. Izgleda kao da mu je to onaj isti posilni iz Rusije jer se poluklanjajući upravo tako drži kada prilazi svome gospodaru. Pavel je mirjanin, nosi čizme i kačket. Prema nekom njihovom dobro utvrđenom redu ovaj mu donosi na tacni s vremena na vrijeme čašu rakije i čašu vode. Zbog toga Vitalij je stalno izgubljen duhom. On ne govorio poput kaluđera, on komanduje odsječno. Dončo i Pavel su posljednji ostaci njegove čete.

Pod njegovom upravom, ali svakako ne i njegovom krivicom, manastir preživljava teške dane. Istočna kapija je ruševna, a prostorije za konak sa te strane počele su da se troše. Korov raste na samoj kupoli.

U crkvi je ostalo tek nekoliko knjiga od onih dvadeset tovara koliko je prije sto godina evidentirao u Lesnovu Jordan Hadži Konstantinov Džinot. Ipak one predstavljaju određeni interes. Za oko mi je zapeo manastirski knjigovodstveni tefter i ČUDESA PRESVIJETLE BOGORODICE Joakima Krčkovskog.

Počeh da pregovaram sa Vitalijem da mi ih ustupi za našu seminarsku biblioteku. Malo se nećkao, ali pristade kada obećah da ću mu kao kompenzaciju poslati jednu veliku i interesantnu knjigu na ruskom jeziku.

Srećom imao sam kod kuće jednotomnik TIHOG DONA i odmah po povratku poslah ga Vitaliju, ne sjećam se sada kako, poštom ili po jednom čovjeku.

Iznenadih se kad kroz izvjesno vrijeme dobih od njega poštansku kartu napisanu na ruskom jeziku. „Mnogo Vam se zahvaljujem na knjigama“, pisao je Vitalij. „Čitam pa se čas smijem, čas plačem. Sve što je tamo rečeno predstavlja suštu istinu. Jer lično sam bio tamo“.

Ko zna, pađe mi napamet, da li je Šolohov uopšte ikad dobio takav sud od nekog svoga čitaoca, zapravo od jednog od svojih mogućih junaka.

Kada se nakon dosta godine uputih ponovo u Lesново, Vitalij i njegova družina ne bihaju više među živima. Sačekala nas je jedna žena sa ključevima u rukama. Crkva bijaše restaurirana, kupola ponovo pokrivena, ruševine na istočnoj strani očišćene. Žena nam reče u povjerenju da su

oni što su popravili crkvu iskopali zlato, sakrili ga i na brzu ruku otišli te od tada o njima ni traga ni glasa. I ovo je jedna od legendi što se stalno ispreda oko manastira. Nisam siguran da li tada upitah gdje je sahranjen Vitalij. Pretpostavljao sam na seoskom groblju zato što u manastirskom dvorištu nisam humku zapazio. Ne budem li imao prilike, neka se o tome neko drugi raspita. Ali ako se jednom slučajno nađe u Lesnovu jednotomnik TIHI DON, znaće se kada se i kako se tu našao.

Preveo Branko Tošović

Ohrid, 7. juli 2011. godine